

Deliberationes tudományos folyóirat
17. évfolyam 1. szám 2024/1, 75–84. oldal
Kézirat beérkezése: 2024.05.24.
Kézirat befogadása: 2024.10.28.
DOI: 10.54230/Delib.2024.1.75

Deliberationes Scientific Journal
Vol.17; Ed.No. 1/2024, pages: 75–84
Paper submitted: 24th May 2024
Paper accepted: 28th October 2024
DOI: 10.54230/Delib.2024.1.75

AZ EGYHÁZI CENTRUM ÉS PERIFÉRIA KAPCSOLATA A SZINODALITÁS PERSPEKTÍVÁJÁBÓL

Transzdiszciplináris közelítések

Kisnémet Fülöp OSB

Pannonhalmi Főapátság, Sapientia Szerzetesi Hittudományi Főiskola

Absztrakt

Ferenc pápa tanítóhivatalának minden bizonnyal az utókor számára is maradandó érdeme az egyház szinodális víziójáról alkotott felfogása és gyakorlata lesz, amelynek a 2023–2024-es püspöki szinódus kiemelt figyelmet szentel. Így a szinodalitás teológiájáról írt elemzések az elmúlt évtizedben rendkívüli mértékben elterjedtek, és a magyarországi diskurzusban is kezd lassan megjelenni annak értelmezése. A tanulmány ehhez a párbeszédhez szeretne hozzájárulni.

A dolgozat transzdiszciplináris utat követ, amely módszert Ferenc pápa kiemelt módon sürget érvényre juttatni a teológiai stúdiumokban. Hiszen a teológia és a többi tudományágak közötti párbeszéd révén az abban résztvevő felek kölcsönösen gazdagítják egymást.

A szinodális vízió szempontjából az egyházi centrum és periféria kapcsolata kiemelt jelentőségű kérdés. A periféria Ferenc pápa tanításában is központi szerepet tölt be, és a jelenlegi püspöki szinódusnak is az a törekvése, hogy a periféria hangja egyre inkább bekerüljön az egyházi központba.

A kettő közötti kapcsolatra vonatkozóan tanulmányban Yves Congar neves francia teológus és Csermely Péter hálózatkutató téziseit tekintem át, és hasonlítom össze, amelyek véleményem szerint számos konvergens gondolatot tartalmaznak. Congar a periféria szerepét az egyház igaz reformja szempontjából elemzi, míg Csermely a komplex hálózatok stabilitása tekintetében szán meghatározó szerepet a perifériának. Téziseik további párhuzamba hozható pontjai azok gondolati kontextusa, továbbá az egyházi/hálózati centrum szerepének értékelése, valamint a bizalomra épülő kommunikáció hangsúlyozása.

A tanulmány tehát jól körülhatárolt vizsgálati fókusszal kívánja gazdagítani a szinodalitás teológiájának magyarországi recepcióját, különösen is annak fényében, hogy a püspöki szinódus értelmezéséhez elengedhetetlen kulcsgondolatot választja elemzése tárgyául.

Kulcsszavak: Ferenc pápa, Yves Congar, Csermely Péter, szinodalitás, egyházi centrum és periféria

THE RELATIONSHIP BETWEEN ECCLESIAL CENTRE AND PERIPHERY FROM THE PERSPECTIVE OF SYNODALITY

Transdisciplinary approaches

Fülöp Kisnémet

Benedictine Archabbey of Pannonhalma,
Sapientia College of Theology of Religious Orders

Abstract

Pope Francis' magisterium will surely have a permanent value for posterity in his understanding and practice of the synodal vision of the Church, to which the Synod of Bishops 2023-2024 will give special attention. Thus, analyses of the theology of synodality have become extremely prevalent in the last decade, and its interpretation is slowly beginning to appear in the Hungarian discourse. This paper aims to contribute to this dialogue.

The study follows a transdisciplinary path, a method which Pope Francis has urged to be promoted in theological studies. After all, through the dialogue between theology and other disciplines, the participant mutually enrich each other.

From the point of view of a synodal vision, the relationship between the ecclesial centre and the periphery is a matter of particular importance. The periphery is at the very heart of the teaching of Pope Francis, and the current Synod of Bishops is also seeking to bring the voice of the periphery increasingly into the ecclesial centre.

In my study of the relationship between the two, I review and compare the theses of the prominent French theologian Yves Congar and the network researcher Péter Csermely, which I believe contain a number of convergent ideas. Congar analyses the role of the periphery in terms of a true reform of the church, while Csermely sees the periphery as playing a key role in the stability of complex networks. Other points of parallelism between their theses are their conceptual context, their assessment of the role of the church/network centre and their emphasis on trust-based communication.

The paper thus aims to enrich the reception of the theology of synodality in Hungary with a well-defined focus of analysis, especially in the light of the fact that it chooses as its object of analysis the key idea that is essential for the interpretation of the Synod of Bishops.

Keywords: Pope Francis, Yves Congar, Péter Csermely, synodality, ecclesial centre and periphery

BEVEZETÉS

A közelmúltban elhunyt neves észak-amerikai teológus Richard R. Gaillardetz megfogalmazását követve, Ferenc pápa „pasztorális magisztériumának” egyik legfontosabb eleme egy szinodális Egyház szolgálata. Ennek lényege Gaillardetz szerint a meghallgatás: egy egészében és egymást kölcsönösen meghallgató Egyház képe a szinodális vízió egyik kulcseleme, amely révén így talán kevésbé érvényesül a neoszkolasztikus egyháztan merev szétválasztása tanító (*docens*) és hallgató (*discens*) „egyházrészekre”. Ferenc pápa törekvése tehát, hogy ezt a kölcsönös meghallgatást az egyházi élet minden szintjére kiterjessze, illetve strukturálisan beillessze, hogy a szinodalitás így valóságos alakot öltjön Isten egész népe szolgálatában (Gaillardetz, 2014; 2016).

Természetesen a szinodális egyháztan számos megközelítése lehetséges, amint azt az egyre növekvő szakirodalom is mutatja (például: Moons, 2023). Tanulmányomban egy sajátos szempontból és egy sajátos módszerrel szeretnék a szinodalitás teológiai-ájához hozzászólni: az (egyházi) centrum és periféria viszonyát kívánom vizsgálni, mégpedig transzdiszciplináris jelleggel. A teológia művelésének transzdiszciplináris jellege nem újkeletű, hiszen már II. János Pál pápa is hangsúlyozta azt egy 1979-es szabályozásában. Ugyanakkor Ferenc pápa kiemelt módon foglalkozott a témával az elmúlt években: a transzdiszciplináris elvet az egyházi tanulmányok megújításának egyik kritériumaként nevezte meg (Francesco, 2017), illetve annak fáradtságos művelését egy kilépő, szinodális és missziós Egyház szolgálatában álló teológia számára alapvető követelménynek tekinti (Francesco, 2023). A Nemzetközi Teológiai Bizottságnak a teológia jellegzetes vonásairól szóló dokumentuma több mint tíz évvel ez előtt összefoglaló módon mindezt így fogalmazta meg: „a teológia olyan tudomány, amely más tudományokkal való kölcsönhatásban fejlődik, mint ahogy azok is gyümölcsöző eszmecegerét folytatnak a teológiával” (Nemzetközi Teológiai Bizottság, 2013: 46. pont).

A tanulmány tehát a röviden jelzett módszert követve két elméletet mutat be az egyházi centrum és periféria kapcsolatáról: az egyiket a neves francia teológus, Yves Congar OP (1904-1995) fogalmazta meg a II. Vatikáni Zsinat előtt, a másikat pedig Csermely Péter (1958-) hálózatkutató a közelmúltban. Utóbbi direkt módon a szinodalitás témájához szolt hozzá azt keresve, hogy a hálózat tudomány néhány megfigyelése miként segíthet bennünket a szinodális vízió dinamikájának megértésében; előbbi pedig azt vizsgálta, hogy az Egyház „igaz reformjához” miként tud hozzájárulni az egyházi centrum és periféria közötti kapcsolat.

Az egyházi centrum és periféria kapcsolatának témaválasztása pedig Ferenc pápa pontifikátusa szempontjából evidencia, hiszen Róma jelenlegi püspöke több mint tíz éve nem szűnő lelkesedéssel és felelősséggel beszél a periférikus léthelyzetekről. Azokról a helyzetekről, ahova az Egyház missziójának el kell jutnia, ahova az Egyháznak ki kell lépnie, ahogyan arról első apostoli buzdításában is nyilatkozott (v.ö. Ferenc, 2013).

Egyes elemzők pedig úgy vélik, hogy Ferenc pápa megválasztásával „a perifériáról származó szemlélet és magatartásmód képviselője a központba jutott” (Riccardi, 2019: 17); ugyanakkor Andrea Riccardi azt is leszögezi, hogy a periféria témáját nem Ferenc pápa „találta ki”, hanem a periférikus helyzetek iránti egyházi érdeklődést ismét a középpontba helyezte, ahogyan arra az egyház kétezer éves történelem során már számos példát láthattunk (Riccardi, 2023).

KÉT TÉZIS AZ EGYHÁZI CENTRUM ÉS PERIFÉRIA KAPCSOLATÁRÓL: CONGAR ÉS CSERMELY

Az Egyház igaz reformjáról

Elsőként Yves Congar domonkos teológus gondolatmenetét mutatom be, aki a II. Vatikáni Zsinatot előkészítő teológus nemzedék kiemelkedő képviselője volt. Elsőként fontos azonban megjegyezni, hogy bár többen is hivatkoznak Congarnak az egyházi reformról írott művére Ferenc pápa tanítóhivatalának összefüggésében, egyelőre azonban nem mutatható ki a pápánál direkt hivatkozás Congar munkásságának e szeletére. A már idézett Richard R. Gaillardetz ugyanakkor már a jelenlegi pápaság kezdetekor úgy vélte, hogy annak egyik legfontosabb jellemzője egyfajta centrifugális – a középpontból távolodó – mozgás a II. Vatikáni Zsinat missziós víziójának megvalósítása érdekében; és ennek kapcsán Gaillardetz Congar munkásságát is felidézte (Gaillardetz, 2014).

Paul Philibert domonkos teológus véleménye szerint – aki többek között Congar számos könyvének angol nyelvű kiadását gondozta – Congar 1950-re elkészült művét XXIII. János pápa is olvasta, és fennmaradtak a pápának a könyvről készült jegyzetei is. Ez annak fényében különösen is érdekes, hogy az egyházi megújulást elemezve Congar a szinodális (avagy zsinati) jellegű eseményeknek kiemelt szerepet szánt – ahogyan azt alább látni fogjuk. Philibert összegzésében Congar egyfajta egyensúlyi állapotról írt az egyházi központ és az egyházi periféria között: előbbinek reagálnia kell a perifériáról érkező felhívásokra, utóbbinak pedig el kell fogadnia a központi tekintélyt. Éppen ezért sürgette Congar a könyv második, 1968-as kiadásához írt előszavában azt, hogy a Római Kúriának jobban ki kell fejeznie és erőteljesebben képviselnie kell az Egyház sokszínűségét (Philibert, 2014).

Congar kiindulópontja tehát az Egyház igaz és hamis reformjáról írt könyvében, hogy számot vessen az Egyháznak az önmaga megreformálását célzó törekvéseivel, amelyre számos példát láthatunk az évszázadok során. A reformtörekvések ugyanis az Egyház életerejét és hatékonyságát jelzik, amelyek közül némelyek megújuláshoz, mások pedig megosztottsághoz vezettek a történelemben. Congar négy feltételt fogalmazott meg, amelyek az Egyház igaz reformját szolgálják: a szeretet, valamint a lelkipásztori szempontok elsőbbsége; közösségben maradás az egész Egyházzal; türelem és engedékenység tanúsítása az egyházi reform éréseinek, kifejlődésének idején; végül

visszatérés – nem pusztán mechanikus alkalmazkodás révén – az egyházi hagyomány elvéhez (v.ö. Jagielski, 2020).

Congar tehát a periféria fogalmát mindig a folyamatban lévő reform perspektívájából értelmezi, és a perifériát a reformmal, valamint az egész közösséggel való kapcsolatának kontextusában értékeli. Tehát egy reformot elindító személynek vagy mozgalomnak szükséges megőriznie a közösséget mindenkivel, amelyet valamiképp a hierarchia stabilizál; így a periféria és a központ az „élet” és a „struktúra” elvét szolgálja. Congar szerint ugyanis nagyon sok kezdeményezés a perifériáról származik, míg a hierarchia többnyire a struktúra megőrzéséért felel; a központ ugyanis hitelesíti a periféria kezdeményezéseit, valamint beépíti azokat az Egyház egységébe. Ezt láthatjuk számos szerzetesi közösség alapítása esetében is, hiszen többnyire a perifériáról érkeztek ezek a kezdeményezések, de az egyházi autoritás feladata volt, hogy inkorporálja ezeket az „ajánlatokat” az Egyház egyetemes testébe. Congar szerint még a nagy gregorián reform is a perifériáról indult útjára, hiszen VII. Gergely pápa Hildebrand néven a monasztikus élet rejtekéből érkezett, és elképzeléseit pápasága révén tudta az egész Egyházat megreformáló művé érlelni. Congar értelmezésében a dolgok természetéből fakadóan magától értetődő a kapcsolat az egyházi reform és a szinodális elv között: vagyis, hogy a zsinati/szinódusi gyűlés a reformról szóló dialógus helye, ahol a közös akarat formát ölthet, és ahol az egyházi autoritás úgy tudja befogadni az új kezdeményezéseket, hogy közben a teljes egyházi test konszenzusa felett őrökdi. Ebben a folyamatban Congar szerint kiemelten fontos az Isten Szentlelke iránti engedelmisség, amelyet a perifériának és a központnak egyaránt kell szolgálnia: így a két pólus – a periféria sajátos kezdeményezéseivel és a centrum azok befogadásával – elsősorban Isten ihletését teszi magáévá (Congar, 1995).

Hálózatkutatói megfigyelések a szinodalitásról

2022 szeptemberében a Pannonhalmi Főapátság nemzetközi ökumenikus konferenciát rendezett a szinodalitás témájában, amelyen többek között részt vett és előadást tartott Mario Grech máltai bíboros is, a Püspöki Szinódus főtitkára. A konferencián Csermely Péter hálózatkutató saját szakterülete eredményei mentén tekintette át a szinodalitásban rejlő hálózatos lehetőségeket. Értelmezésében a szinodalitás „egy új helyzetre adott olyan rendszerszintű válasz, amely segíti felfedezni az új megoldásokat, és segít felszínre hozni az új válaszokban mozgósítható, alkotó energiákat az egész egyházon belül” (Csermely, 2023). Tehát Csermely a szinodalitást elsősorban az innováció szempontjából értelmezi, amely nézőpont végső soron közelíthető Congar már ismertetett gondolataihoz. Előadásában három olyan hálózati megfigyelésről számolt be, amelyek véleménye szerint a szinodalitás szempontjából is értelmezhetőek, „mozgósíthatóak”. Hiszen Csermely szerint a hálózati megközelítésnek legalább kettős haszna van: egyrészt a hálózatos gondolkodás révén érthetőbbé válik az egészen nagy közösségek működése is, valamint a diszciplína eredményeinek segítségé-

vel ezen nagy közösségek egyforma, általános tulajdonságokkal írhatók le (Csermely, 2023).

Csermely előadásának első pontjában a hálózatos hidak (*network bridges*) szerepét mutatta be röviden, amelynek lényege, hogy egymással szomszédos hálózatos csoportokat kötnék össze. Ezen hidak szerepe természetesen döntő fontosságú a hálózati mag (*network core*) és a hálózati periféria kapcsolatára nézve. A hálózat magja olyan hálózatos elemek csoportja, akik egymással sűrű kapcsolatrendszerrel alkotnak; ők az ismert hálózati tagok, a „főnökök”. A hálózati periféria elemei pedig egymással egyáltalán nincsenek közvetlen kapcsolatban, a hálózati mag elemei kötik össze őket. A hálózat normál működését a központ által működtetett már ismert és bevált megoldások biztosítják, új kihívások esetén ugyanakkor gyakran a perifériáról érkeznek az új helyzetekre adott válaszokhoz szükséges optimális megoldások – erről a későbbiekben még részletesen lesz szó. A hálózatos innováció igazán akkor jelentős, amikor az egymástól távol lévő hálózatos elemeket kötjük össze. Csermely szerint ilyen az egyházi értelemben is sok esetben elkülönülő „északi” (Európa, Észak-Amerika) és „déli” (Afrika, Ázsia, Dél-Amerika) félteke egyházainak kapcsolatba hozása, amely a hálózatos gondolkodás szerint az innovációt szolgálja; „fokozottan kell tehát figyelni arra, hogy az innováció igen sokszor a perifériáról jön” (Csermely, 2023: 102).

Végül Csermely a hálózatos hierarchia szerepéről is értekezett előadásában. A hierarchia tehát a hálózat normál működésekor a közös válaszok kialakítását szolgálja, amelyeket csak korlátozott számú hálózati magok elemei tudnak egymással egyeztetve létrehozni. Új szituáció esetén, amikor a periféria elemeinek fontos szerep jut a hálózati innovációban, felértékelődik a hálózat hierarchikus szintjei közötti kommunikáció, és a közös válasz megtalálásához rengeteg egyeztetés szükséges, amelyet tehát a hierarchikus szintek biztosítanak. Csermely nézőpontjából a hálózatos szintek tehát a hálózat működéséhez szükséges egyeztetések színterei (Csermely, 2023).

A szinodalitás teológiájára vonatkozó utalásokat követően érdemes ismertetni azt a tágabb kontextust, amelyet többek között Csermely Péter is képvisel a hálózatkutatók között. Csermely munkássága azért is figyelemreméltó, mert az elmúlt évtizedek egyes vizsgálati megfigyeléseit kívánja általánosítani a hálózatokra nézve: ez pedig nem más, minthogy a kreatív és innovációs megoldások gyakran a földrajzi/társadalmi periféria révén valósulnak meg. Egy újszerű kihívást jelentő helyzetben ugyanis nem biztos, hogy a hálózati mag optimális és koherens választ tud adni, tehát az újszerű jelzések megkívánják a perifériás hálózati elemek bekapcsolódását az adekvát válaszadásba; természetesen mindez akár a hálózat átalakulását is magával hozhatja, tehát a periféria a hálózati mag megváltozására is hatással lehet. Csermely azt hangsúlyozza, hogy ez a fajta jelenség az élet minden területén megfigyelhető: a fehérje-szerkezetekben, a metabolikus és jelzőhálózatokban, a neuron hálózatokban, az ökoszisztémában vagy a szociális hálózatokban (Csermely, 2018).

Csermely Péter összefoglalása szerint a hálózatokat alapvetően meghatározó négy tulajdonság közül az egyik a gyengekapcsoltság (*weak-linkedness*), vagyis, hogy a há-

lózatokban található kölcsönhatások túlnyomó többsége ún. gyenge kapcsolat (v.ö. Csermely, 2006). Ezek a gyenge kapcsolatok olyan kölcsönhatások a hálózatokon belül, amelyeknek kicsi az affinitásuk, a valószínűségük és rövid ideig tartanak, és a legtöbb hálózatban sokkal több ilyen gyenge kapcsolatot találunk, mint erőset. Hiszen, ha egy hálózatban csak szoros kapcsolatok lennének, akkor az megmerevedne – a gyenge kapcsolatok tehát a hálózatokban összekötő szerepet töltenek be (l. hálózatos hidak). Mindezek alapján Csermely Péter azt a tézist fogalmazta meg, miszerint a gyenge kapcsolatok általános értelemben stabilizálják a komplex hálózati rendszereket – éppen az innováció révén. Persze ez a fajta stabilizáló erő káros is lehet, amikor a túlstabilizált hálózat mozgásképtelenné válik. És természetesen azt sem szabad elfelejtenünk, hogy az erős kapcsolatok önmagukban rendkívül fontosak, hiszen ezek definiálnak egy hálózatot. Az érdekes különbség pont abban áll, hogy ha a hálózatot meghatározó erős kölcsönhatásokban lévő hálózati elemek tulajdonságai megváltoznak, akkor a hálózat maga is megváltozik, míg a gyenge kapcsoltságban lévő hálózati elemek változása nem jár együtt a hálózat alaptulajdonságainak megváltozásával, tehát a gyenge kapcsolatok stabilitást biztosítanak (Csermely, 2006).

Az itt röviden áttekintett folyamat szempontjából végül a bizalom szerepét szükséges hangsúlyozni. Könnyen belátható ugyanis, hogy a hálózati innováció gyors terjedése attól függ, hogy legyenek hosszútávú társadalmi kapcsolatok; a hatékony innovációhoz pedig jó kommunikáció szükséges a társadalmak tagjai között. Amikor tehát egy társadalom új kihívással néz szembe, és az adekvát innovatív ötlet a gyenge kapcsolatok révén kerül be a hálózati központba, akkor leginkább bizalom szükséges ahhoz, hogy a perifériáról érkező ötletet a hálózati mag képes legyen befogadni. Tehát a bizalom a társadalmak tagjait abban segíti, hogy azok energiát fordítsanak a gyenge kapcsolatok építésébe és fenntartásába (Csermely, 2006).

Konvergenciák a két tézis között

Yves Congar és Csermely Péter gondolatmenetének összevetése kapcsán az eddig elmondottak fényében négy konvergáló gondolatot szeretnék megfogalmazni. A két elméleti keret összehasonlítása jó alkalmat teremt tehát arra, hogy Ferenc pápa sürgető felhívásának eleget téve a tanulmány bevezetőjében idézett transzdiszciplináris utat válasszuk. Véleményem szerint bámulatos módon hozható párbeszédbe a két tézis, amelyek közül az első tehát egy teológiai tétel megfogalmazása egyháztörténelmi tapasztalatokra építve, az egyháznak egyszerre természetfölötti és természetes (társadalmi) valóságát szemlélve; a másik elmélet pedig a hálózatok működésére kíván általános magyarázatul szolgálni az élet számtalan területén megfigyelhető hálózatos működési elvek révén.

Amit elsőként érdemes szemügyre vennünk, az a két elmélet gondolati kontextusa: Congar az igaz egyházi reform körülményeit kívánja feltárni, és ehhez egy alapelvként azt fogalmazza meg, hogy annak egyik ismertetőjegye, ha a reform útja során az Egyház egész közösségével kapcsolatban marad. Tehát az egészre és az egészre irányuló

szemlélet Congar tézisének egy fontos vezérelve. Csermely szintén hasonló gondolatot fogalmaz meg, miszerint elméletének kontextusa a komplex hálózatok egyben-maradása, különösen is olyan pillanatokban, amikor a hálózat olyan kihívásokkal szembe-sül, amelyekre korábban nem volt példa. Tehát a reform és a kihívás mind valami új megszületésének periódusát jelenti, amely időszakban az egyházi/társadalmi valóság egysége, egyben-maradása kihívást jelent.

A másik nyilvánvaló hasonlóság a periféria szerepének értékelése; ahogyan Congar kulcsszerepet tulajdonít a perifériának az egyházi reform idején, úgy Csermely a komplex hálózatok stabilitása terén emeli ki az ún. gyenge kapcsolatok erejét – és láthattuk azt is, hogy a szinodalitás szempontjából Csermely ezt konkrétan is megfogalmazta. Congar arról beszél, hogy a periféria egyfajta életelvet hordoz, amely a közösség megújulását szolgálhatja; Csermely pedig úgy véli, hogy az innovációs megoldások, és az új helyzetekre adott adekvát válaszok a hálózatok széleiről, a gyenge kapcsolatok révén érkeznek be a hálózati központba. Még egy további hasonlóság ehhez kapcsolódóan a periféria innovatív ötleteinek azon jellegzetessége, hogy azok viszonylag elzárt, kis közösségekben már kipróbált működési módok adaptációjának tűnnek fel a nagy egész életére nézve: erre példaként Congar VII. Gergely pápa monostori szocializációját, Csermely pedig a kulturális innovációk esetét hozta.

Egy további lényeges gondolat, hogy mind Congar, mind Csermely elismeri, sőt hangsúlyozza az egyházi központ és a hálózati mag, illetve az erős kötések kiemelt szerepét az egyházi valóság és a hálózatok működése szempontjából; tehát egyfajta „feladatmegosztást” figyelhetünk meg mindkét esetben. Congar az egyházi centrumnak mint autoritásnak a reformot befogadó, elismerő, „konszokráló” szerepét hangsúlyozza, míg Csermely megfogalmazásában a hálózatos központ, illetve az erős kötések azok, amelyek a hálózat stabilitását hordozzák. Tehát nem arról van szó, hogy valaminek az előnyösebb, kívánatosabb szerepét emeljük ki egyoldalúan egy másik javára, hanem egy kölcsönös „tiszteletre” épülő együttműködésről beszél mindkét elmélet.

Végül negyedik párhuzamként érdemes kiemelni a kommunikáció, a dialógus szerepét ezen folyamatokban. Congar szerint az Egyház szinodális eseményei azok, ahol a periféria reformot előmozdító szerepe meg tud jelenni, amelyre az egyházi autoritás elismeréssel, és az egyházi testbe való befogadással tud válaszolni. Csermely pedig a hatékony innováció egyik legfontosabb feltételeként a jó kommunikációt határozza meg. Tehát mindkét esetben a dialógus-helyzet mint feltétel jelenik meg, amely révén a perifériáról érkező ötletek hatékonyan tudnak megjelenni az egész egyházi közösség, illetve a hálózat egésze javára.

ZÁRÓ GONDOLATOK

„A szinodalitás útja az az út, amelyet Isten a harmadik évezred Egyházától vár” – fogalmazott Ferenc pápa 2015 októberében a püspöki szinódus intézménye megalapításának 50. évfordulóján. Róma jelenlegi püspöke számára a szinodális vízió nem

pusztán egy működési modell, hanem az Egyház lényegéhez tartozó, konstitutív dimenziója. Éppen ezért szükséges elmélyednünk a szinodalitás teológiájának különböző aspektusaiban, amelyre jelen tanulmány vállalkozott Yves Congar és Csermely Péter gondolatainak értékelő bemutatásával. Arra pedig, hogy az egyházi centrum és periféria kapcsolata miért lényeges elem a szinodális folyamatban, éppen a jelenleg is zajló 2023–2024-es püspöki szinódus előkészületeinek eredményei irányították rá a figyelmünket, amely tanulságok ismertetése – az idén záruló szinódus eredményeinek bemutatásával – a kutatás további perspektíváit nyitja meg számunkra.

Kapcsolattartó szerző:
Kisnémet Fülöp
Sapientia Szerzetesi
Hittudományi Főiskola
1052 Budapest
Piarista köz 1.
fulop@osb.hu

Corresponding author:
Fülöp Kisnémet
Sapientia College of Theology
of Religious Orders
Piarista köz 1.
1052 Budapest
fulop@osb.hu

Hivatkozás: Kisnémet, F. (2024). Az egyházi centrum és periféria kapcsolata a szinodalitás perspektívájából – Transzdiszciplináris közelítések. *Deliberationes*, 17(1), 75–84.

IRODALOMJEGYZÉK

- Congar, Y. (1995). *Vera e falsa riforma nella Chiesa*. Jaca Book.
- Csermely, P. (2006). *Weak Links. The Universal Key to the Stability of Networks and Complex Systems*. Springer Verlag.
- Csermely, P. (2018). The Wisdom of Networks. A General Adaptation and Learning Mechanism of Complex Systems. The network core triggers fast responses to known stimuli; innovations require the slow network periphery and are encoded by core-remodeling. *BioEssays. News and Reviews in Molecular, Cellular and Developmental Biology*, 40(1), 1700150. <https://doi.org/10.1002/bies.201700150>
- Csermely, P. (2023). A szinodalitás mint hálózatos szükségyszerűség. In Dejsics K. & Görföl T. (Eds.), *Tevékeny részvétel a közösségben. Ökumenikus konferencia a szinodalitásról*. (pp. 99-104). Bencés Kiadó.
- Ferenc pápa. (2014). *Evangelii gaudium. Az evangélium öröme kezdetű apostoli buzdítása*. Szent István Társulat.
- Francesco. (2018). *Veritatis gaudium. Apostolic constitution on ecclesiastical universities and faculties*. Libreria Editrice Vaticana.
- Francesco. (2023). *Lettera apostolica in forma di „motu proprio” Ad theologiam promovendam*. https://www.vatican.va/content/francesco/it/motu_proprio/documents/20231101-motu-proprio-ad-theologiam-promovendam.html

- Gaillardetz, R. R. (2014). The 'Francis Moment'. A New Kairos for Catholic Ecclesiology. *Proceedings of the Catholic Theological Society of America*, 69(1), 63-80.
- Gaillardetz, R. R. (2016). *Pope Francis and the rise of a Pastoral Magisterium*. <https://ost.edu/pope-francis-rise-pastoral-magisterium/>
- Jagielski, M. (2020). Reform and Periphery of the Holy People of God. From Yves Congar to Pope Francis. *Wrocławski Przegląd Teologiczny*, 28(1), 155-175.
- Moons, J. (2023). *Synodality and the Roman-Catholic Church. An Academic Bibliography 2013-2022*. file:///C:/Users/fulop/Downloads/Academic%20Bibliography%202013-2022%20PDF%20version%201.pdf
- Nemzetközi Teológiai Bizottság. (2013). *Teológia ma: távlatok, alapelvek és kritériumok*. Szent István Társulat.
- Philibert, P. (2014). When Not in Rome. Lessons from the peripheries of the church. *The Furrow*, 65(6), 348-351.
- Riccardi, A. (2019). Az egyház a központok és a perifériák között. In A. Riccardi (szerk.), *Ferenc pápa és az ő ideje. A kereszténység Jorge Mario Bergoglio idején*. (pp. 13-27). Pannonhalmi Főapátság.
- Riccardi, A. (2023). *Perifériák. Az egyházat érintő válságok és újdonságok*. Vigilia Kiadó.